

УДК 39+7/9](=162.1)(082)
ББК 63.5(4Пол)я43+63.3(4Пол)я43
К38

*Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту філології Київського
національного університету імені Тараса Шевченка
(Протокол № 7 від 28 січня 2016 р.)*

*Зареєстровано Постановою Президії ВАК України
(Протокол № 1-05/3 від 08.07.2009 р.)*

Рецензенти

*Ю. І. Ковалів, д-р філол. наук, проф.
А. К. Мойсієнко, д-р філол. наук, проф.*

Відповідальний редактор

Ростислав Радишевський, проф., д. філол. н.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Астаф'єв О.Г., проф., д. філол. н., Борковська Гражина, проф., д. габіліт. гуманіт. н. (Польща), Брацка М.В., доц., д. філол. н., Брацкі Артур, проф., д. габіліт. гуманіт. н. (Польща), Вольдан Алоїс, проф., д. габіліт. гуманіт. н. (Австрія), Грищик Л.В., проф., д. філол. н., Єршов В.О., проф., д. філол. н., Жулинський М.Г., проф., д. філол. н., акад. НАН України, Зарва В.А., проф., д. філол. н., Казьмерчик Збігнєв, проф., д. Габіліт. гуманіт. н. (Польща), Касперський Едвард, проф., д. Габіліт. гуманіт. н. (Польща), Ковалів Ю.І., проф., д. філол. н., Лавський Ярослав, проф., д. габіліт. гуманіт. н. (Польща), Мегела І.П., проф., д. філол. н., Нахлік Є.К., проф., д. філол. н., Радишевський Р.П., проф., д. філол. н., чл.-кор. НАН України, Семенюк Г.Ф., проф., д. філол. н., Сухомлинов О.М., проф., д. філол. н., Фаловський Адам, проф., д. габіліт. гуманіт. н. (Польща).

Київські полоністичні студії. Том XXVII. - К. : Університет

К38 «Україна», 2016. - 544 с.

Черговий XXVII том «Київських полоністичних студій» містить статті українських і зарубіжних дослідників, що порушують широкий спектр полоністичних проблем у галузі літературознавства та мовознавства.

УДК 39+7/91(=162.1)(082)
ББК 63.5(4Пол)я43+63.3(4Пол)я43

Видання здійснене за підтримки Посольства Республіки Польща в Україні

Автори опублікованих матеріалів несуть повіту відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Статті подано в авторській редакції. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали.

ЗМІСТ

Літературознавство

Астаф'єв Олександр. Релігійно-просвітницька діяльність Єлисея Плетенецького в умовах православно-католицького протистояння XVI - XVII століть.	10
Бай Олена. Поезія Данила Братковського у світлі моралізаторських тенденцій бароко.	29
Байдацька Світлана. Жанрово-стильові особливості літературної казки в творчості Юзефа Ігнація Крашевського. .35	
Білявська Вікторія. Проблема суспільної депресії в «Мемуарах із життя» Єви Фелінської.	43
Бондарчук Олеся. Новелістичний характер мемуарів Т. Бобровського.	53
Кацемба Юліана. Рецепція творчості Г. Жевуського в літературно-критичній думці.	63
Нахлік Євген. Двомовний український і польський письменник Плятон Костецький в оцінці Івана Франка.	73
Оляндер Луїза. Людина і світ У «Огієткіась (1911-1955)» Я. Івашкевича.	90
Правилова Оксана. Аксиомат жінки у містерії «Ванда» Ципріана Каміля Норвіда.	101

Радишевський Ростислав. Етнографічно-антропологічні виміри польськомовної поезії Льва Венгліньського.	108
Руденко Ірина Польські поети-пророки в оцінці Міхала Грабовського.	147
Сухарева Світлана. Антитурецька польськомовна проза XVII ст.: український аспект.	154
Ткачук Олена. Англійська домінанта мультинаціональної ідентичності Джозефа Конрада.	164
Урсу Ганна. Слов'янофільська тематика угруповання «Зевонія»..	179
Федута Александр. Этюды о текстах Мицкевича и их интерпретаторах.	186
Хайдер Тетяна. Семантика художнього простору в романі А. Вишневського-Снерга «Від розбійника...».	198
Церковна-Соловейчик Анастасія. Антиномія гетерообразів західної та східної Європи у змалюванні українського часопростру в англійській подорожній літературі доби романтизму.	207
Циганок Ольга. Дві риторики Кременецького єзуїтського колегіуму.	216
Цуркан Ігор. Олександр Олесь та польські символісти.	226
Цьолик Наталія. Літературна діяльність Міхала Чайковського як спосіб вираження історико-політичних концепції автора..	239
Чужа Тетяна. Наратив історії польської та української літератур у працях Юзефа Третьяка.	246
Шевченко Ірина. Парадигма міста Києва в романі Генрика Сенкевича «На мапе».....	257
Шульгун Мадлен. Жанровий синтез і експеримент в творі «Корабельний щоденник» Анджея Стасюка.	265

Юрчук Олена. «Українці versus поляки» - «поляки versus українці»: інсталяція національного стереотипу (за повістю М. Гоголя «Тарас Бульба» та романом Г. Сенкевича «Вогнем і мечем»).....	275
Яковенко Яніна. До питання українського виміру життєтворчості Францішка Равіти-Гавронського.	285
Belichenko Margaryta. Axiological aspects of interpersonal and intercultural communication in globalized context_298	
Bajda Anna. Swojskość i obcość w «Oksanie» Włodzimierza Odojewskiego_308	
Czajkowska Agnieszka. „Historia kołka w płocie” Józefa Ignacego Kraszewskiego w kontekście zwrotu materialnego w badaniach humanistycznych....._317	
Jurkowska Monika. Historia literatury niemieckiej według Edwarda księcia Lubomirskiego (1796-1823)..._332	
Kowalec-Protasiewicz Magdalena. Polska i ukraińska współczesna proza feministyczna_344	
Makowska Urszula. Sen srebrny Salomei w obrazie Heleny Schrammówny_355	
Obsulewicz Beata K. Wołodźko (Sahi-bej) i akademicy kijowscy ..	368
Ołdakowska-Kuflowa Mirosława. Pamiętniki i wspomnienia Polek o ziemiach ukraińskich w końcu XIX i pierwszej połowie XX wieku_382	
Olszewska Maria Jolanta, lektura «Handzi Zahornickiej» T. T. Jeża w kontekście jego koncepcji etnicznych_394	
Troszyński Marek. «Tam było mi dobrze»- Wierchówka na mapie poetyckiej wyobraźni Juliusza Słowackiego i dzisiaj_405	
Ułasz. Stanisław. Źródła inspiracji dla współczesnych zainteresowań problematyką pogranicza_416	

Zabielski Łukasz. Słowiańszczyzna Zygmunta Glogera. Wybrane zagadnienia.....	427
---	-----

Мовознавство

Дем'яненко Наталія. Порівняльні фразеологічні одиниці у польській та українській мовах	440
Ніколаєнко Лариса. Емоція жалості у польській мовній картині світу.	446
Наталія Совтис. Відображення лінгвокультурної ситуації українсько-польського пограниччя другої половини XIX століття у творчості Л.Е. Венглінського.	454
Cemborowski Bartosz. Współczesna sytuacja gwar wielkopolskich na dawnym pograniczu polsko-niemieckim po 1945 roku.....	463

Рецензії

Астаф'єв Олександр. Перший повний український переклад «Треносу» Мелетія Смотрицького.....	476
Bracka Mariya. Szymborskiej Poetyckie Próby Wyrażania Niewyrażalnego.....	496

Ювілеї

Володимиру Єршову - 60!

Мойсієнко Віктор. Волинська полоністика у дослідженнях Володимира Єршова.	502
--	-----

Зміст

Радишевський Ростислав. Польсько-українська Правобережна література: концепція Володимира Єршова (до 60-річного ювілею).	510
Євгенові Нахліку - 60!	
Радишевський Ростислав. Полоністичні та компаративні студії Євгена Нахліка (до 60-річного ювілею).	519

РЕЦЕПЦІЯ ТВОРЧОСТІ Г. ЖЕВУСЬКОГО В ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНІЙ ДУМЦІ

У статті здійснено аналіз поступу літературно-критичної думки щодо творчості волинського письменника Генріха Жевуського.

Ключові слова: Генріх Жевуський, «Спогади ясновельможного пана Северина Сопліци, парнавського чашика», «Моралеописові суміші», польськомовна література Правобережної України,

Juliana Kacernba. Recepcja twórczości H. Rzewuskiego w myśli krytyczno-literackiej.

W artykule zrealizowano analizę postępu myśli literacko-krytycznej o twórczości pisarza z Wołynia Henryka Rzewuskiego.

Słowa kluczowe: Henryk Rzewuski, «Pamiętki J'pana Seweryna Soplicy, cześnika parnawskiego», «Mieszaniny obyczajowe», polska literatura Ukrainy Prawobrzeżnej.

Katsemba Yuliana. Reception of H. Rzewuski in literary and critical thinking,

If article the analysis of advancement of literary critics idea is carried out in relation to work of the Volyn writer Henryk Rzewuski.

Key words: Henryk Rzewuski, «The Memoirs of great lord Seweryn Soplica, a pamavim partial», «Assorted Customs» polish literature of Right-bank Ukraine.

Літературно-художня спадщина Генріха Жевуського (1791-1866) - волинсько-польського письменника, публіциста, філософа і мораліста, займає чільне місце в історії розвитку польської та української польськомовної літератури Правобережної України доби романтизму. Починаючи від другої половини позаминулого століття його ім'я проводжувалося епітетами геніальний і, патріот і зрадник,

Серед літературної спадщини польського Вальтера Скотта, як його назвав Оноре де Бальзак, - збірник гавенд «Спогади Ясновельможного пана Северина Сопліци, парнавського чашика» («Pamiętki J'pana Seweryna Soplicy, cześnika parnawskiego», 1839-1841), п'ять істо-

ричних романів: «Листопад» («Listopad», 1845-1846), «Краківський замок» («Zamek Krakowski», 1847-1848), «Адам Шмігельський» («Adam Śmigiełski», 1851), «Лицар Ліздейко» («Rycerz Lizdejko», 1852) та «Запорожець» («Zaporożec», 1853), алегорично-політичний роман «Золотоволосий паж» («Paź złotowłosy», 1858), багатотомний роман у формі інсценізованого щоденника «Мемуари Варфоломія Міхаловського» («Pamiętniki Bartłomieja Michałowskiego», 1856 - 1857), та чимало оповідань, стилізованих під гавенди [21, с. 12], збірник фантастичних повістей «Благодать і покликання» («Łaska i przeznaczenie», 1851), том оповідань «Не-басні» («Nie-bajki», 1851), а також моральні, філософські та релігійні твори: «Моралеописові суміші» («Mieszaniny obyczajowe», 1841-1843), «Польський Теофраст» («Teofrast polski», 1851), «Голос у пуші» («Głos u puszczy», 1847), «Розумові подорожі» («Wędrowki umysłowe», 1851) та ін.

У цій статті пропоную найбільш відомі праці, які презентують різні думки щодо постаті волинського Ж. де Местра та його найбільш відомих, резонансних, полярних творів: «Спогади...» й «Моралеописові суміші». У пропонованій статті зупинимося на декількох працях, а також зробимо акцент на зародженні та розвитку українського жевуськознавства.

Генріх Жевуський зацікавлював істориків літератури й критиків перш за все як людина контрверсійна, яка часом ніби суперечила сама собі. Після виходу першого твору автоа «Спогадів...», думка сучасників зводилась до однієї, про яку пише Пьотр Хмельовський: «група ця була зачарована геніальністю таланту нового письменника й виспівувала його у всіх тонах похвали»* [8, с. 176], лише якийсь молодий критик назвав гавенди «худими спогадами, краще збереженими в пам'яті народу» [8, с. 176], але підтримки своєї думки він не знайшов. Януш Тазбір говорить про те, що Г. Жевуський в пам'яті читачів залишився автором однієї книги.

Роздвоєння у сприйнятті волинського письменника почалося після виходу у світ «Моралеописових сумішей», які викликали літературну бурю, якої до того ще не бачила Польща [15, с. 268]. Подальші оцінки Г. Жевуського залежали від того, з якої точки зору його характеризували - чи як автора славнозвісних «Спогадів...», чи як автора «Моралеописових сумішей». Деякі сучасники, зберігаючи па-

м'ять про Жевуського-Сопліцу, відмовлялися вірити в його причетність до «Моралеописових сумішей», які вийшли під псевдонімом Яроша Бейли. Серед таких був Титус Щеньовський, який в мемуарах написав: «Жевуський без сумніву є автором Сопліци, але в жодному випадку не письменником „Моралеописових сумішей“» [16, с. 125].

Якщо говорити про сучасників, то лише Міхал Грабовський утримувався від гострої критики «Моралеописових сумішей». В досить делікатній формі він вказував на недоліки, промахи автора, як от «спонтанність та необережність» [9, с. 233], а взагалі вважав його «геніальним письменником», якого Боже провидіння виховало в підготовленому до цієї місії роді Жевуських, саме він віднайшов ключ й привідчинив приховані, забуті таємниці шляхетського минулого [9, с. 234-235]. Юзеф Ігнацій Крашевський більш критично оцінював твори сучасника, але навіть він визнавав, що Г. Жевуський, «обожнюваний як Сопліца, засуджуваний як Бейла, - без сумніву був найславнішим екземпляром свого роду» [12, с. II].

Важливу роль у відродженні репутації письменника відіграв Вітольд Яворський, який, намагаючись зрозуміти філософію письменника, назвав її «антифілософізмом» як стратегію, згідно якої письменник все життя старався підтримувати репутацію «антигероя», а самого Г. Жевуського - «майстром творення парадоксів», «письменником великого калібру», «майстром інтелектуальної провокації» [11 с. 51]. Зрозуміти погляди - філософські й політичні - намагався Адам Бар у статті «Про політичну апостазію Генріха Жевуського». Автор статті «Моралеописові суміші» назвав «нищівним судом над сучасними» [7, с. 6], а «Судження...» - «зрубом, на якому з'явився хворобливий й отруєний цвіт його поглядів» [7, с. 6]. А. Бар вважає, що погляди Жевуського можна звести до однієї теорії, яка і є ключовою в усіх творах письменника. Формулює він її наступним чином: призначенням Польщі були і є захист і насадження принципів свободи; щоб це призначення виконати, вона повинна була викохати цю свободу у своїх юридично-політичних пристроях; коли вона була незалежною - місію свою виконувала, однак пізніше дав слабину національний характер, вкралися до неї чужі устрої, що переломило основну думку Польщі й потягнуло за собою поділи. А тому, коли б

Польща змогла утримати свої свободи, тобто золоту вольність, - не зазнала би утисків й існувала б повним буттям політичним [7, с. 12].

* Тут і далі переклад з польської власний.

Як і попередній літературознавець, А. Бар не вважає послідовника Ж. де Местра зрадником, а лише людиною, яка жила в своєму, відмінному світі від того, що його оточував, й поза тим світом нічого не бачила й не хотіла бачити; до сучасного суспільства відчував нехоть, бо воно супротивилося своєму призначенню, змінило давній устрій і не бажало повернутися до своїх витоків [7, с. 13].

Автори книги «Від Мохнацького до Пілсудського» [13] цінність Жевуського вбачають в його помилках і оманливих роздумах, з яких майбутні покоління можуть робити висновки, винести життєвий урок - які саме границі не можна переходити, його твори при власному прочитанні можуть вказати грані маневру польської політичної думки [13, с. 66]. Характеризують вони його як «знаменитий письменник» але «засліплений політик» [13, с. 66]. Автор вищевказаної книги зауважують, що ще в «Спогадах...» при уважному прочитанні можна спостерегти «чудернацьку суміш презирства до глибше зрозумілих громадських обов'язків з захопленням для-установлених суспільних форм, для всього, що є, незалежно від того, яким воно є і куди веде» [13, с. 66]. Для цього змішування вживають термін «політичне вільнодумство», яке вважають основною домінантою ідеологічних переконань чуднівчанина. У цій розвідці містяться роздуми над тим, яку дорогу повинен був пройти письменник від «Спогадів...» до «Моралеописових сумішей», від пошановувача шляхетських вольностей до апологета царського деспотизму, щоби зазнати слави найбільш суперечливого письменника XIX ст. Марцін Круль та Воцїєх Карпінський вважають, що ця дорога розпочинається ще в самих «Спогадах...» - гавендах, головною постаттю яких є князь Кароль Радзивілл, славнозвісний гультай, пияка й неук, зі своєю альбенською бандою. Саме цю постать Жевуський вирішив оспівати, возвеличити, подати як гідний приклад для наслідування.

Авторська іронія, з якою нам представлені образи, спосіб буття шляхти здається нам очевидною, та Пьотр Хмельовський в книзі «Наші романисти: літературні шкіци» [8] акцентує увагу на тому, що першопочатково для тих, хто прочитав «Спогади...» у 1839 р- і дещо пізніше вони були твором, списаним на достовірних фактах: «Одні вважали його за чудову реабілітацію знеславленого через реформаторів і сатириків Сарматизму II половини XVIII ст. <...>; інші - за правдивий образ деяких стосунків польських з кінця минулого

століття, за рештки спогадів, живих та правдивих» [8, с. 174-175]. Іронію ж, яку дослідник називає «усміх», була майже непомітною, її першим, на думку Хмельовського, зауважив Валеріан Врублеський [8 с. 175], і з часом стає вона більш помітною.

Зофія Левінувна описує історію написання гавенд, посилаючись на свідчення Віктора Баворовського - інсценізований діалог Жевуського та Адама Міцкевича про необхідність переведення усних оповідей в письмову форму без змін, «як говориш». Умотивовує та пояснює надруковане в «Петербурзькому тижневику» відсторонення чуднівчанина від виданих в 1939 р. в Парижі перших двох томів «Спогадів...». Значну частину праці приділяє характеристиці головного героя - наратора, який є «основним критерієм жанру шляхетської гавенди» [14, с. 417] та так званого сопліцівського світу. Як і Круль та Карпінський, зауважила вона в гавендах «друге дно» цього шляхетного, ідеального світу, яке ледь помітно проглядається через розмірене, урегульоване, достойне життя дворів та замків. Саме в цьому другому дні, на думку автора, прихована авторська іронічна ремарка, тут починається дорога, яка провадить до «Моралеописових сумішей». Підтверджуючи свої розмірковування численними прикладами з тексту, Левінувна спростовує ідею рівності: «В „Спогадах...“ постійно хтось комусь падає в ноги, б'є поклони, обіймає за коліна, цілує взуття. Для суспільства з прийнятим рівноправ'ям така поведінка доволі бентежна» [14, с. 421], якою наскрізь просякнуті гавенди, також надзвичайну релігійність шляхетського світу, бо «керує ним становий егоїзм, котрий для своєї користі витесав права та звичаї, моральні норми й правила „пристойності“» [14, с. 420]. Те, що єдиним і неповторним, «сонцем» цього світу Жевуський зробив Радзивілла Пане Коханку, безсумнівно, є прийомом авторської іронії.

Подібну думку знаходимо у Станіслава Тарновського: «З усіх поглядів на Сопліцу найвдалішим є думка пані Гофманової, котра в той час, коли всі втрачали голови від захоплення, прочитавши («Спогади...» _ JQ JQ, тихенько записала у щоденнику більш-менш такі слова: Мій Боже, так ось як було в давній Польщі? Невже насправді так могло бути? Якщо так, то нічого дивного, що загинуло те, що таким було» [20, с. 72]

Та, на відміну, від інших, Тарновський не розглядає авторську іронію, а ставить акцент на авторському цинізмі: «Цинізм, наївний

цинізм, що не є ченотою, в жодній польській книжці не виступив з такою огидною відкритістю» [20, с. 73]. Польський історик літератури не вважає Жевуського зрадником, але гіршим за зрадника: «зрада є менш огидною від тої лояльності, яка постійно готова й однакова для кожного: той, хто би батьківщину продав, безсумнівно є більш шкідливим, але менше підлим від того, хто її пять або шість разів змінив» [20, с. 73]. На думку Тарновського, автор «Моралеописових сумішів» є прикладом примарної віри в можливість діалогу через покірливість деспотичній владі. Насправді ж, не домігся він навіть поблажливого ставлення цензури до його творів (численні редакторські втручання в твори, конфіскація «Історичних спроб»).

Однією з найбільш повних літературно-критичних праць про романи Г. Жевуського є книга Зигмунта Швейковського «Історичні романи Генріха Жевуського» [17, с. 332]^{*}. Сам автор ціль своєї розвідки окреслив так: «висвітлення романної творчості Г. Жевуського та виявлення ролі, яку його творчість відіграла в розвитку польського історичного роману» [17, с. VII]. І насправді, весь перший розділ автор присвятив для опису підґрунтя, на якому виник польський роман, особливу увагу приділяє мемуаристиці, згадує письменників так званої міграції: Міхала Чайковського, Ю. І. Крашевського, Міхала Грабовського. Саме З. Швейковському завдячуємо детальному аналізу «Спогадів...»: тематика, проблематика, композиція, фабульні схеми (драматичний анекдот, біографія, хроніка), місце та роль гумору в гавендах. В окремому розділі монографії літературознавець описує значення «Листопаду» Г. Жевуського для розвитку роману в польській літературі. Швейковський вважає, що це перший польський історичний роман, дія якого проходить на фоні боротьби, що виникла через розбіжності культур, який містить одночасно конфлікти домашнього й політичного характеру й елементи психологізму. А тому це роман історичний, суспільний, сентиментальний. Досить скрупульозно й детально зупиняється на генологічному зіставленні романів Г. Жевуського та романів В. Скотта й Ж.-Ж. Руссо. В кожному наступному після «Листопаду» романі З. Швейковський бачить щоразу більше подібностей в творчій манері до В. Скотта.

^{*} Szweykowski Z. Powieści historyczne Henryka Rzewuskiego / Zygmunt Szweykowski. – Warszawa : skł. gł. Książnicy Polskiej Tow. Nauczycieli Szkół Wyższych we Lwowie, 1922. – 332 s.

Останній розділ монографії містить в собі висновки щодо при-ми одноманітності й несхожості/розбіжності провідних думок чуднівчанина. Автор монографії вважає, що цього ефекту «не одноманітності» Г. Жевуський досяг поєднуючи непоєднуване: дидактику, скептицизм та гумор. Хоча монографія має назву «Історичні романи Генріха Жевуського», проте вона аж ніяк не являє собою повноцінну монографію про автора «Спогадів...». З. Швейковський не розглядає тут ані «Моралеописові суміші», ані «Польського Теофраста», згадує їх лише при нагоді, не вміщує також розлогіх роздумів про Жевуського як політика, чи філософа, але його праця мабуть є однією з фундаментальних, бо кожне речення в ній наповнене сенсом, насичене інформацією, кожна теза концентрована, продумана й доведена.

Наступним масивним, ґрунтовним дослідженням є праця Адама Шліша «Генріх Жевуський. Життя та погляди» [19]. Шліша цікавить насамперед історіософія автора «Спогадів» – він детально, поволи розплутував клубок світоглядної еволюції письменника, умотивовуючи свої домисли прикладами з творів. Дослідник зібрав цілий масив даних – від архівних джерел до думок, висловлювань сучасників і нащадків, усі дані не зводив до вже раніше усталених схем, а вивів свою, умотивовану точку зору, своє розуміння «природи думки» польського Ж. де Местра. А головне – чи не вперше з впевненістю прозвучало заперечення міфу про Жевуського як народного зрадника.

XXI ст. Ознаменувалося виходом у світ монографії (хоча авторка й заперечує претендування своєї книги на звання монографії) Івони Венгжин «У світі романів Генріха Жевуського» [21]. Дослідження авторки не зупинилося лише на найвідоміших, найгучніших творах чуднівчанина, в книзі, окрім розгляду контраверсійних питань навколо «Спогадів...» та «Моралеописових сумішей» авторка підіймає цікаві, свіжі питання, що стосуються його романів «Листопад», «Краківський замок», «Адам Шмігельський», «Лицар Ліздейко», «За-~~порожель~~», алегорично-політичного роману «Золотоволосий паж» та повістей, стилізованих під гавенди – «Не-басні», «Благодать і по-~~--~~икання» та ін.

Той факт, що письменник народився в Славуті, мав маєток у Уднові, виконував обов'язки Житомирського маршалка став клю-

човим у зацікавленні ним українськими дослідниками, здебільшого полоністами й став поштовхом до реабілітації цієї знакової постаті в «реально функціонуючому сегменті польськомовної української літератури 1793 - 1866 років» [2, с. 42].

«Першою ластівкою українського жевуськознавства» стала біографічна повість чуднівчанина І. Савчука «Генрих Ржевуский - блеск и горесть славы» [6]. Автор книги повернувся волинській землі майже втраченого й забутого письменника, який, хоча й називав себе литвином, але з неймовірною ностальгією відгукувався про чуднівську землю. В одному з листів до дружини він зізнавався, що найбільше за все прагне жити в Чуднові як пустельник. В цьому ж році М. Костриця в газеті «Вільне слово» опублікував рецензію [3] на книгу І. Савчука, який сподівання автора повісті на те, що Жевуський врешті-решт посідає своє заслужене місце в літературно-краєзнавчому процесі Житомирщини назвав «рожевими надіями», а зарахування Жевуського до видатних діячів та письменників досить «сумнівним». Аргументує це вже встановленими оцінками в поодиноких серйозних працях, в яких Жевуський постає як «зайва людина», «пересичений життям дивак» тощо. Автор рецензії говорить про те, що навряд чи відбудеться суттєва переоцінка «усталеї ієрархії». Але вже в 2005 р. вийшла друком книга «Постаті землі Бердичівської: Історико-краєзнавчі нариси» [4] під редакцією того ж М. Костриці зі статтю «Генріх Жевуський», в якій коротко висвітлено основні моменти біографії письменника, що навчався в бердичівській школі при монастирі босих кармелітів. В 2009 р. в «Україні Молодій» з'явилася стаття «Шурин Бальзака» Віктора Мельника [5], в якій він вказує на «французькі сліди» в житті письменника, акцентує увагу на тому, що ще при житті називали його польським Вальтером Скоттом, а згодом - «польським Дюмою».

В 2010 р. вийшла монографія Володимира Єршова «Польська мемуаристична література Правобережної України доби романтизму: еволюція, проблематика, поетика» [1], в якій серед інших мемуаристів романтичної Волині знайшлося місце Г. Жевуському. Автор монографії «зайву людину» перетворив на «людину, яка реально впливала на європейську історію й творила її, внесок якої в розвиток літератури та культури краю неможливо переоцінити». В. Єршов зібрав відомі факти й домисли з біографії не тільки Генріха, а взагалі

ли роду Жевуських, починаючи від Вацлава, доповнив їх архівними ними, таким чином ніби доповнивши біографічну повість І. Савчука, рецензії на яку М. Костриця вказував на необхідність долучення архівів і творів, присвячених іншим членам родини - Аліні, Пауліні й Ернесту.

В подальшому до творчості митця, аналізуючи закономірності розвитку польської літератури першої третини позаминулого століття звертались Ю. Булаховська, М. Брацька, й І. Руденко.

Генріх Жевуський, безсумнівно, був найяскравішим та найвідомішим представником польсько-шляхетської архаїчної думки. Представлений огляд праць, звичайно, не є повним і вичерпним, має на меті показати, що дослідження творчості волинсько-польського письменника Г. Жевуського залишається актуальним, вимагає свіжих поглядів і постановки цікавих проблем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єршов В. Польська мемуаристична література Правобережної України доби романтизму: еволюція, проблематика, поетика. - Житомир: Полісся, 2010.-451 с.
2. Єршов В. Tertium comparationis: правобережна польськомовна література: між Сходом і Заходом // Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. - № 23. - Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. - 220 с. - С. 42-57.
3. Костриця М. «Польський Вальтер Скотт» із Чуднова // Вільне слово. - 2004. - № 27. - С. 7.
4. Костриця М. Постаті землі Бердичівської. Історико-краєзнавчі нариси: У 2 т. - Т. 1. - Житомир: Косенко, 2005. - 248 с.
5. Мельник В. Шурин Бальзака // Україна Молода. - 2009. - № 186. - 8 жовт. - С. 14.
- 6- Савчук І. Генрих Ржевуский - блеск и горечь славы: Биографическая повесть. - Житомир: Издательство «Волинь», 2004. - 168 с.
7. Bar A. O apostazji politycznej Henryka Rzewuskiego (na podstawie niezanych źródeł) // Przegląd współczesny. - 1928. - nr 78. - S. 5-29.
8. Chmielowski P. Nasi powieściopisarze: zarysy literackie. [Ser. 1]. - ^{ak ó w} = nakł. Księgarni J. K. Żupańskiego i K. J. Neumanna, 1887. - 631 s.
9. Grabowski M. Wybór pism krytycznych / wybrał, opisał, i patrzył Andrzej Waśko. - Kraków: «Księgarnia Akademicka», 2005.- 247 s.

10. Inglot M. Spowiedź kolaboranta (o «Mieszninach obyczajowych H. Rzewuskiego») // *Pogranicze kultur* / pod. red. Cz. Kłaka. - Rzeszów: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, 1997. - 159 s. - S. 63-77.
11. Jaworski W. Antyfilozofizm Henryka Rzewuskiego (Zdrowy rozsądek jako zbiorowa mądrość narodu) // *Koniec wieku*. - 1994. - nr 6- S. 51-68.
12. Kraszewski J/. Wstęp // H. Rzewuski, *Próbki historyczne*. - Paryż 1868. - C. I-XXX.
13. Król M., Karpiński W. Od Mochnackiego do Piłsudskiego : sylwetki polityczne XIX wieku. - Warszawa : Świat Książki, 1997. - 247 s.
14. Lewinówna Z. Posłowie // Rzewuski H. *Pamiętki J. P. Seweryna Soplicy, cześnika parnawskiego*. - Warszawa: Oficyna Wydawnicza «Vocatio», 1997. - 436 s.
15. Rolle M. Ateny Wołyńskie. Szkic dziejów oświaty w Polsce - Lwów-Warszawa-Kraków : Wydawnictwo Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich. - 1923. - 400 s.
16. Szczeniowski T. Bigos hultajski. Bzdurstwa obyczajowe przez Blepońskiego. - T. 2. - Wilno : T. Glucksberg, 1845.- 161 s.
17. Szweykowski Z. Powieści historyczne Henryka Rzewuskiego. - Warszawa : skł. gł. Książnicy Polskiej Tow. Nauczycieli Szkół Wyższych we Lwowie, 1922. - 332 s.
18. Szweykowski Z. Wstęp // Rzewuski H. *Pamiętki Soplicy*. - Kraków: Krakowska Sp. Wydaw., 1928. - 399 s. - S. III-LVI.
19. Ślisz A. Henryk Rzewuski. Życie i poglądy. - Warszawa : Krajowa Agencja Wydawnicza, 1986. - 326 s.
20. Tarnowski S. H. Rzewuski. Z odczytów publicznych odbytych we Lwowie w roku 1887. - Lwów : nakł. Księgarni Seyfartha i Czajkowskiego. 1887. - 97 s.
21. Węgrzyn I. W świecie powieści Henryka Rzewuskiego. - Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2012.-386 s.